

PENSAMENT I ACTUACIÓ DE LLORENÇ BISBAL I BARCELÓ, DIRIGENT SOCIALISTA MALLORQUÍ (1876 - 1935)

SEBASTIA SERRA BUSQUETS

1. Notes biogràfiques

Les característiques essencials de la seva biografia ens són donades en el número de *El Obrero Balear* del primer de març de 1935 a, on es dona exhaustiva informació de la seva mort la nit del 22 al 23 de febrer, així com de la seva vida. Les altres biografies que en coneixem, com la que fa Pere Gabriel (vegeu bibliografia), o la de Bernat Vidal i Jomàs a la *Gran Enciclopedia Catalana*, coincideixen bàsicament.

Al darrer combat que es fa de Bisbal el capvespre del 23 de febrer de 1935, el dirigent socialista llumajorer Joan Montserrat i Parets el presenta com un lluitador exemplar: «*Porque Bisbal más que una idea fue un ejemplo, más que una doctrina fue una moral. Por esto queda y quedará su obra, si de inmenso valor por las afirmaciones que contiene; mucho más aun por las interrogaciones que formula, que solo puede contestar el luminoso futuro de la Humanidad redimida de toda esclavitud*».

Respecte a valoracions fetes per persones d'altres formacions polítiques, només en destacarem dues de prou significatives:

El Día, diari de Joan March, va parlar de la seva mort a la secció «Notas del Caricet», secció molt dissimulada. Joan Sancho, dirigent d'Esquerra Republicana, dirigí el següent escrit a la *Juventud Socialista*:

«Plorem, si. Sa boca i sa ment sonertes
exhausts ja de llur maternitat.
Ideari i conducta ens ha llepat...
i, per son cot, quantes ments son despertes!
Per això avui es llurs queden desertes...
que el poble, tot corprès de sa bondat,
davant el viatge de carreres incertes,
conciros, li ret escament comiat.
Mes quan pels carrers nostres, a milers,
hi passen corones, dones, ensives i obrers,
en els pits enemies, l'odi hi retruny...
Avant pro, joventut, sense defallença
carrega amb les despulles i avença
pels camins de la terra, enlaire el puny».

És cert que es l'únic en català que es publica en el número de *El Obrero Balear* del primer de març de 1938.

El lluitador exemplar que ens presentava Joan Montserrat i Parets no era en absolut un teòric del socialisme ni ho va pretendre mai; hi trobam això sí alguns articles de tipus teoritzant a partir d'una anàlisi marxista elemental, reduccionista quant a l'anàlisi de la societat. Unes de les característiques constants són l'intent de crear consciència socialista, l'estil èric, la confiança en la victòria dels treballadors, els aspectes regeneracionistes. Bisbal fou un divulgador excepcional del programa socialista, i dels plantejaments associacionistes. Els articles de premsa, sobretot a *El Obrero Balear*, les conferències a la Casa del Poble, la participació activa a mitjings... configuren un gran esforç i una gran tasca divulgadora dels principis socialistes. També cal fer especial referència a la seva tasca institucional, tant a les associacions obreres, tant a la junta de Reformes Socials de Palma com a l'Ajuntament, primer com a regidor i després com a batlle i al Junat Mixt Professional de Ferrocarrils.

L'altre aspecte fonamental de la seva personalitat era el d'organitzador, primer d'associacions obreres en el camí cap al sindicalisme, després i simultàniament en la tasca d'organització del partit. Va ocupar tot tipus de càrrecs i amb distintes responsabilitats. A la fundació de la UGI de les Balears, el 4 d'octubre de 1925, resultà elegit secretari general. A la seva mort era president de la Federació Socialista Balear i vocal del Comitè Nacional del PSOI.

El moviment associatiu socialista tindrà en Bisbal el seu fonamental impulsador en el primer terç del segle. Les bases en que es mouia queden ben reflectides en una informació apareguda sense signar a *El Obrero Balear* el primer de febrer de 1908:

«Historia de la organizacion obrera en Mallorca

La organizacion obrera, en esta isla, puede decirse data del año 1890. Si bien en el periodo revolucionario, la Internacional de Trabajadores tuvo en Mallorca su Sección correspondiente, con numerosas fuerzas organizadas y adheridas a aquella célebre Asociación, contando hasta con un órgano en la Prensa que se titula *El Obrero* y que defendía las doctrinas de la Internacional, no obstante, aquel movimiento del proletariado fue bastante inconsciente e hizo más de las circunstancias por que atravesaba España en aquella época, que de la reflexión y conocimiento de los verdaderos intereses del asalariado.

Consecuencia de ello fue, que después de la disolución por parte del Gobierno, de aquel órgano obrero, las pocas sociedades que se crearon no revistieron verdadero carácter de resistencia, limitándose a elaborar en el reducido círculo del socorro mutuo.

La manifestación del 1.º de Mayo de 1890 marcó el verdadero rumbo a la clase obrera mallorquina. Desde entonces ha ido esta sirviendo en progresión ascendente, por el camino de franca lucha de clases, pudiéndose afirmar que ya ha adquirido suficiente convicción, para hacer imposible el retroceso.

El primer organismo federativo que se creó en aquella fecha, fue el «Ateneo Obrero» Mallorquín del cual fueron presidente y secretario los compañeros Sebastián Morda y Francisco Roca.

Formaron parte del Ateneo numerosas sociedades de oficios, llevando a cabo durante su existencia las huelgas de las casas Perras y Manen, primer acto de resistencia realizado por los obreros de Palma, que dio por resultado la explosión de sentimientos en pro de la solidaridad obrera, que aun se recuerda con entusiasmo.

Durante tres años siguió funcionando este organismo obrero con alternativas ya prosperas ya adversas, hasta que a fines de 1892 se realizó la primera tentativa para la creación de la Federación local, á cuyo efecto se redactó el correspondiente Reglamento que fue presentado al Gobierno Civil en 4 de Enero de 1893.

No obstante este esfuerzo, las diversas colectividades organizadas no contaban aun con la suficiente convicción para ver que solo en la estrecha unión radica la fuerza, así es que algunas no entraron a formar parte de ella, apesar de lo cual las que la formaban eran: «El desarrollo del Arte» (carpinteros), «La Igualdad» (zapateros), «El mon herrena Mallorquín» (obrero en hierro), «Sociedad de Impistas» y la de «Oficios varios», con un contingente de 330 asociados, resolvieron mandar delegado al tercer Congreso de la «Unión General de Trabajadores» celebrado en Madrid en Agosto de 1894, para el cual cayó fue elegido el compañero Francisco Roca.

El elemento socialista, alma del movimiento obrero, fundó en 1892 la *Atropación del Partido* y creó el periodico *La Bandera Roja* que durante cerca de dos años fue el paladín de la causa obrera, avivando los sentimientos un tanto dormidos de la clase proletaria.

Resultado de esta incesante campaña fue el que las sociedades constituidas reconocieran la conveniencia de agruparse en un mismo local social, á cuyo efecto se hicieron los trabajos necesarios para llevar a cabo tan útil reforma, redactandose nuevo Reglamento que fue registrado en 12 de febrero de 1898, componiendo el primer Comité los compañeros siguientes:

Presidente, Bartolomé Bestard.

Vice Presidente, Juan Ferrer.

Leonero, José Rossello.

Contador, Miguel Vives.

Secretario del Interior, Luis Alemany.

Idem del Exterior, Sebastián Crespi.

Revisor, Antonio Sastre.

Vocales, Juan Escudero, Francisco Garau y Pedro Canellas.

El domicilio social de la Federación quedó instalado en la Plaza del Olivar, núm. 4.

Pronto pasaron a engrosar la Federación nuevas sociedades, siendo necesario el cambio de domicilio por insuficiencia del que ocupaban.

En 1897 secundando la generosa iniciativa de D. Baltasar Champraur, la Federación creó el «Centro Instructivo Obrero» que aun continúa prestando inapreciables servicios á la clase obrera contribuyendo á elevar el nivel intelectual de los alumnos que concurren á sus aulas.

En 1901, fue reformado su Reglamento sin perder el carácter primitivo, siendo presidente de la Federación Francisco Roca.

En 1900 se le concedió por el Gobierno el derecho de nombrar dos delegados para que formaran parte de la Delegación obrera que fue á París para estudiar la Exposición Universal, comenando á los compañeros Sebastián Crespi y Juan Enríquet para que realizaran la excursión. El fruto sacado de este mandato fue la publicación por parte del primero, de un folleto de mas de ochenta páginas, dando cuenta de su cometido.

Durante estos últimos años, la Organización federativa ha sufrido el influjo de la corriente huelguista que ha dominado en España, habiendose declarado bastantes huelgas sin la debida preparación, lo que ha sido causa de que se perdieran las mas de ellas. La reacción que se va operando, demuestra que no serán desaprovechadas las enseñanzas que de ello se deducen.

En el último Congreso de la «Unión General de Trabajadores» celebrado en Mayo de 1902 en Madrid, volvió á mandar delegación directa, nombrando para este cometido al compañero Sebastián Crespi quien en dicho Congreso, representaba 290 federados de la sección de Palma que están adheridos á aquella poderosa organización obrera, que cuenta en su seno con las mas y mas conscientes del proletariado español, llegando ya á sesenta mil el número de sus afiliados.

El número de actos de propaganda que ha llevado a cabo la Federación Local, desde su fundación, es muy considerable. La mayor parte de veces los ha realizado en colaboración con la Agrupación Socialista, cuyos hombres han trabajado con incansable afán para hacer comprender a la clase obrera que su mejoramiento ha de ser obra de ella misma.

Sus esfuerzos, si bien no han alcanzado aun todo el resultado apetecido, sin embargo no han sido estériles. La idea de asociación va cundiendo de tal modo entre el obrero mallorquín, que ya en muchos pueblos cuenta con organización obrera no siendo el agricultor, el que menos se preocupa de su mejoramiento.

La Agrupación Socialista por su parte no ha perdonado medio para facilitar el desarrollo del principio de asociación entre los trabajadores. Creyendo en 1900 llegada la hora de volver a crear un periódico obrero, fundó el *Obrero Balear*, quien desde su aparición no ha cesado de defender la causa del Trabajo, procurando inculcar en la masa trabajadora la necesidad que tiene de organizarse al par que para la lucha económica, para la lucha política; desde cuyo campo se puede trabajar con más eficacia, para derrocar el injusto régimen capitalista, causa del antagonismo de clases y de la miseria social.

En 1903 viendo la Federación Local la necesidad que se sentía de agrupar en torno suyo las diferentes sociedades obreras organizadas en diferentes pueblos de la isla, y facilitar así, la federación de todas ellas, resolvió convocar un Congreso de delegados, para estudiar la conveniencia de transformar el nombre de «Federación Local», en «Federación de Sociedades Obreras de las Baleares», para de este modo constituir un solo cuerpo federativo, con todas las fuerzas obreras organizadas de la Provincia, que quisieran adherirse a ella.

Aprobado el proyecto, se redactó el nuevo Reglamento que está rigiendo desde Abril del citado año, y que regula las relaciones societarias entre las diferentes sociedades que componen la nueva Federación.

La concepció del treball organitzat d'en Bisbal no va canviar durant la seva vida. L'esquema tàctic es clar: cal tenir un programa precís, divulgar-lo per tots els mitjans possibles, d'aquí la importància d'una publicació periòdica *El Obrero Balear*; cal també fer esforços constants d'organització, per mitjà del sindicat i per mitjà del partit.

Pere Gabriel a la revista *L'haic* del novembre de 1976 ens presenta aquesta síntesi biogràfica, la més completa de les publicades:

«Les primeres passes

«El Llorenç Bisbal i Bucleo va néixer a Alcudia, al lloc dit es Clot, l'1 d'agost de 1876. Era fill d'una família modesta que el 1888 es trasllada a Ciutat. Aquí s'inicià en l'ofici de sabater i sembla que no pogué aprendre de llegir i escriure fins que feu el servei militar. El 1895 era soldat del Regiment d'Infanteria al quarter del Carme. Després, el setembre del 1896, fou enviat amb el Batalló Provincial a Cuba. La seva relació amb els socialistes i el moviment obrer partí, segons ell, de la impressió que rebé en escoltar un mitíng al Teatre Balear d'Antoni García Quendo l'abril de 1899. I començà a destacar el maig de 1902, essent un dels membres de la comissió de propaganda de La Igualdad, la societat obrera dels sabaters de Ciutat, que anà a Alaro, Binissalem i Inca per instar l'organització de l'ofici en una denominada «campanya de descobriments». Per aquell temps de que afiliar-se a l'Agrupació Socialista de Ciutat, mantinguda i encapçalada pel vell apostol, també sabater, Francesc Roca i Hernandez. A partir de llavors el seu paper dins el grup socialista i el moviment obrer il·lenc havia de ser sempre important com a orador, propagandista, publicista, organitzador i militant; secretari (gener 1904 – gener 1906) i vicepresident (gener 1907 – juliol 1908) de l'Agrupació; vocal obrer de la Junta Local de Reformes Socials el 1904-08; redactor i director en força ocasions d'*El Obrero Balear* (així el novembre de 1909 – juliol 1910 i el juliol – desembre del 1913); membre del comitè executiu de la primera Federació Socialista Balear el gener del 1913 – octubre del 1915; secretari de la Federació de Societats Obreres de les Balears el 1914; cap indiscutible La Igualdad, de la qual en fou secretari per primera vegada el gener de 1901.

«És difícil dibuixar una ràpida imatge política d'aquest mallorquí. En el seu temps pot aparèixer com a prototipus de cabdill «provincià» del PSOE. I ra partidari certament del desenvolupament del sindicalisme obrer, però exercia una pressió paternalista envers el mateix. Donar a respectar la persona i combatre sols les idees, això no impedia ésser l'autor de virulents atacs personals. Assenyat i realista sense cap recança de participar en el món de les forces vives burgeses i conservadores, era allhora en moltes ocasions demagog. Socialista sens dubte i fidel divulgador del programa del seu partit, tanmateix feia costat a vegades la patronal per a no malmenar el desenvolupament industrial. Afirma, en fi, el seu dret a mantenir relacions personals amb eclesiàstics malgrat ésser un anticlerical militant.

«Relació amb el socialisme català

«En aquestes pinzellades un xic disperses sobre la seva personalitat, es interesant de fer notar la relació que mantingué amb el socialisme català. La relació fou estreta en temps d'Antoni Fabra i Ribas, quan aquest el 1908 reorganitza la Federació Socialista Catalana i feu aparèixer a Barcelona *La Internacional*. El juny de 1909 Bisbal el crida a Mallorca per fer campanya de propaganda. Arran de la matança les agrupacions i grups socialistes de l'illa es mostraren disposats a impulsar la creació d'una Confederació d'Agrupacions Socialistes Catalano-balear i a suspendre la publicació d'*El Obrero Balear* en benefici de *La Internacional*. L'intent defensat i divulgat per Bisbal sobretot, fracassà en esclatar la Setmana Tràgica. Però la relació Fabra-Ribas-Bisbal perdura durant un temps amb cartes d'aquell enviat des de París i publicades a l'organ de premsa socialista mallorquí. D'altra banda, quan l'1 de gener de 1913 es reüní el congrés constituent de la Federació Socialista Balear i hom en discutí el replaniment i els estatuts, el model explicitat fou el de la Federació Socialista Catalana.

«Consolidació i prestigi

«Els anys de la consolidació i extensió del prestigi de Florenc Bisbal foren els de la primera guerra mundial, especialment a partir de 1916, quan l'encariment de les subsistències fou la manifestació no per superficial menys crua, d'una crisi social i política profunda. En la tardor de 1916, Bisbal es veié de cop al primer pla de l'actualitat ciutadana. Primer, amb la seva actitud contrària al boicot decretat per l'organització patronal, la Unió Industrial, contra la investigació ordenada pel ministre d'Hisenda Santiago Alba i en especial contra els inspectors arribats a Ciutat per a dur-la a terme. Aquesta actitud fou acompanyada, a més, de la defensa de Jeroni Massanet, el cap de Foment del Civisme, atacat violentament durant els avaluos del 24 d'octubre. Poc després, Bisbal torna a ésser el centre de moltes mirades en impulsar la creació i prendre la Comissió Pro-Subsistències, en la qual participaren junt a les delegacions de les societats obreses, Mir quel Salom en nom de la Cambra de Comerç, l'ex batlle liberal Bartomeu Barceló i Mir, l'ex diputat a Corts també liberal Joan Valenzuela, el propi Jeroni Massanet, Rafael Ramis com a representant de la premsa diària, Antoni Coll del partit republicà reformista, etc. La comissió, que actua al marge de la junta de Subsistències oficial presidida pel governador, permete a Florenc Bisbal fer realitat, encara que fos conjuntament, una aspiració constant de la seva tàctica política: la intervenció dels socialistes, i amb ells del moviment obrer, en l'estructura de poder il·lenca. Significativament, la vora general decretada pels organismes peninsulars de la UGT i CNE per al dia 18 de desembre de 1916 es convertí a Ciutat en un míting de la Comissió Pro-Subsistències; Bisbal i els socialistes ciutadans optaren per l'entesa en determinats sectors de les forces vives i minimitzaren les possibilitats d'una unitat amb els cenetistes mallorquins.

«Indirectament, un nou motiu de popularitat fou el processament que sofrí, amb dos jueus el març i l'abril de 1917, acusat de ser l'autor d'un violent tufll considerat injuriós pel fabricant sabater Sr. Estrany, el qual s'havia negat l'agost del 1916 a discutir les reivindicacions laborals presentades pels seus obrers. Bisbal fou condemnat a més de

set anys de desterrament a més de 25 quilòmetres de Palma. L'apassionament que acompanya aquest processament augmenta encara en obrir-se una polèmica entorn de la possible intervenció del jesuïta Guillem Vives com a instigador de la denúncia feta per Espariv, Jammateix i Florenc Bisbal només compli uns sis mesos de desterrament — es trasllada a Soller — ja que una comissió «ciutadana» amb Jeroni Massanet al cap aconsegueix el perdon. Aquest, d'altra banda, degué esser alavorit per la constitució del denominat Bloc Assembleari el setembre del 1917, bloc format per socialistes, regionalistes, republicans federals i reformistes, grups polítics tots ells marginats pel sistema imperant a Mallorca i que poc abans havien donat suport l'Assemblea de parlamentaris reunida a Barcelona. A la fi, una primera etapa de la vida política de Florenc Bisbal havia d'acomplir-se el novembre de 1917 en resulta elegit regidor de l'Ajuntament de Ciutat, després de formar part de la candidatura assembleïsta. Cal tenir en compte que el partit socialista palmèsà fins llavors solament havia pogut dur Francesc Roca en dues ocasions a l'Ajuntament, el 1901 i el 1909.

«Dirigent del Socialisme

«Francesc Roca i Hernandez morí el març del 1917 i el cabdillatge socialista passà a Florenc Bisbal. Fou de nou director d'*El Obrero Bulear* (gener 1918 — abril 1920), secretari de l'Agrupació Socialista (gener 1918 — febrer 1919), president de la Federació de Societats Obreres (el 1917) i, es clar, regidor el 1918-21. Sobresortí certament la seva actuació al consistori, especialment el 1918. S'hi mostrà batallador i combatiu. Denuncià diverses immoralitats administratives i mantingué polèmiques abundades que en ocasions provocaren la dimissió d'un dels dos contendents (així la del propi alcalde el febrer del 1918 o la d'ell mateix l'octubre del 1918, dimissions obviament aviat retirades). En conjunt, però, el seu esforç es centra en la propaganda de la municipalització de les principals subsistències i val a dir que la campanya assolí força resso. Malgrat tot, aviat la seva actuació com a regidor hagué de passar a un segon pla en produir-se l'espectacular intervenció a la vida política de Joan March. Aquest, després de comprar l'La Islena i de cedir-la a la Transmediterrània, prometé als socialistes la construcció d'una casa del poble. Alhora ingressà en el partit liberal i es llençà a combatre ferotgement el caciquisme maurista. Els socialistes i Bisbal acceptaren l'oferta i els diners per a la Casa del Poble. Hom pot imaginar fàcilment la quantitat d'actes i pressions que a partir de llavors rebéren. El panorama encara es feu més difícil perquè el desenvolupament del moviment obrer ciutadà una acompanyat de l'aparició de les tendències que disputaren la tradicional supremacia socialista. I cal advertir que el 1919 practicamente tots els obrers de ciutat eren sindicats. Florenc Bisbal havia de veure, a al fi, com, en molt poc temps, el partit socialista s'esquarterava: primer amb l'escissió comunista el maig del 1921, després amb la separació dels socialistes més moderats que volien donar suport a March contra el maurisme el maig del 1923. Bisbal salva *El Obrero Bulear* a punt de desaparèixer el 1921, aconseguint també redreçar el domini socialista sobre gran part del moviment obrer ciutadà el 1922 i es defensa força brillantment davant els atacs que rebe com a «verguista». Però hagué de recordar als caps socialistes més moderats que la política electoral del partit no podia, en darrera instància, significar un abandó dels seus continguts de classe; calia denunciar tant els conservadors com els liberals, tant als mauristes, com els nous marchistes, ja que eren capitalistes. Això, si hom no volia sega la força pròpia, que només podia partir del prestre davant la classe obrera. Bisbal sempre cregué que amb aquesta actitud havia impedit la desaparició del partit socialista a Mallorca.

«Unificador i batle

«El redreçament de l'edifici socialista fou evident sota la Dictadura de Primo de Rivera i descansa en l'activitat, ara suau i tranquil·la, del mateix Bisbal. Es recolza en la Casa del Poble, efectivament inaugurada el gener de 1924, en la negativa clara a participar en el nou règim malgrat els càrrecs que hom li oferi, en un període que a poc

a poc tornà a convertir en el nexe d'unió dels socialistes mallorquins. Es refugia així mateix en unes estretes relacions personals amb Gabriel Alomar i Alexandre Lluïme. El 1 d'octubre de 1925 aconseguí de fer realitat una vella idea: unificar el moviment obrer illenc sota l'explícita adscripció a la UGE mitjançant la creació de la Unió General de Treballadors de les Balears. Posteriorment, una actuació potser més concebuda i de la qual només n'assenyalaré les principals lites. És la carter de l'alcaldia el 14 d'abril de 1931, quan es proclamà la República. Es manté en el càrrec fins a l'octubre, després de dimetir momentàniament el juliol en fracassar els seus intents de resoldre una important vaga al moll que es convertí en vaga general el 8 de juliol, i dimetí definitivament quan majoritàriament l'Agrupació Socialista de Ciutat s'oposà a prosseguir l'aliança amb els partits republicans. Finalment, la seva darrera realització organitzativa: la constitució de la Federació Socialista Balear el març del 1932. Ningú li podia discutir el seu lloc a la presidència i en certa mesura el seu president de la Federació Socialista Lluïmeix de l'activitat concreta en una situació molt nova que ja no podia dominar. Malalt des de temps, Llorenç Bisbal moria a Ciutat el 22 de febrer de 1938.¹⁰

L'actuació com a regidor i batlle

Amb l'experiència de l'únic regidor socialista a l'Ajuntament de Ciutat, Francesc Roca, els anys 1901 i 1909, i amb l'experiència de la no elecció a diverses campanyes electorals, la tasca com a regidor entre 1918 i 1921 va ésser important. La lluita contra la corrupció va ésser l'horitzó bàsic de la seva actuació.

Després de la proclamació de la Segona República, el nou batlle popular no pogué prendre possessió immediata del càrrec a causa d'una antiga malaltia: el va substituir internament Alexandre Lluïme, que ens comenta a la seva obra *La insurrección de octubre en Cataluña, Asturias y Baleares* les orientacions que va rebre: «*Lo he mandado a llamar para que me sustituyera Usted en esta hora histórica. Mi estado de salud me impide poseerme de la alcaldía. Es necesario en estos momentos una gran serenidad para encauzar el entusiasmo popular y evitar posibles y peligrosas desviaciones y he pensado que usted podría desempeñar este cometido. Procure Usted a todo trance, la conservación del orden. Hemos de demostrar nuestra capacidad gubernamental*».

Es va donar ordre a les joventuts socialistes que vigilassin els vespres les esglésies i els convents per tal d'evitar possibles incendis. Alexandre Lluïme comentava que Bisbal guardava cartes d'agnament de superiors de convents.

Incorporat ja a la batalla, les seves preocupacions bàsiques foren: l'atur, la mediació en els conflictes socials i la millora de les condicions dels treballadors municipals. Respecte al tema de l'atur, les iniciatives preses per l'Ajuntament foren: la creació d'uns fons econòmics per als aturats (hi col·laborava directament amb la mitja de la ratificació que rebia), foment d'obres públiques com el bany de Chacon, sol·licitud a Joan March de continuar les obres de Caubet i festivals per recaptar fons per als aturats.

La temàtica educativa va tenir molt de pes: ja a l'inici del primer ajuntament de la Segona República, amb l'impuls d'Enric Darder. Els llavors de locals per a escoles a les barrades, la creació de sis colònies d'estiu per a famílies necessitades, l'adquisició de solars per constituir hi escoles, o bé per donació, o bé per subscripció dels veïnats, o comprats per l'Ajuntament al 80% del seu valor, eren els temes bàsics.

Tot un conjunt de temes com l'avançprojecte i el projecte d'Estatut d'Autonomia, l'ammistat, la petició de la separació de l'Església i l'Estat, la petició d'expulsió dels jesuïtes i ordes religioses, foren debatuts i aprovats.

La vaga del moll del juliol de 1931, amb violència, i el seu fracàs en la mediació varen ésser la causa de la seva primera dimissió de batlle. Les divergències amb els republicans foren que l'Agrupació Socialista de Palma no volgués mantenir l'aliança amb els republicans i d'aquesta manera va renunciar definitivament a l'alcaldia el mes de novembre de 1931.

Les divergències amb els republicans continuaren, en part amb problemes d'adminis-

tració de la Ciutat, acusacions a vegades d'*enxufisme*, com també amb una concepció ideològica en certa mesura tancada i que a vegades encara recorda l'objectiu de determinats moments de voler combatre les forces burgeses, inclosos tots els republicans. Com a repidor plantejarà importants problemes a la llum pública sobretot comentant la dimissió del batlle Bernat Jofre al gener de 1933.

Va elaborar i publicar la ponència sobre qüestions municipals a l'octubre de 1933. Quan va morir continuava com a repidor de l'Ajuntament de Ciutat.

II. Els articles, conferències i mitings de Bisbal

1. Existeix una línia global d'interpretació de la realitat a partir de l'anàlisi marxista. La recepció teòrica bàsica es fa per mitjà de *Pablo Iglesias*, *Antonio García Quejido*, *La hua Ribas*. Alguns escrits de *Jaurex* són reproduïts i és convidat en una ocasió *Serra Moret* a fer conferències a Mallorca, *que ho fa en català*, cosa poc freqüent en els socialistes mallorquins de l'època. Trobam sovint una *anàlisi reduccionista de la realitat entre burgesia i proletariat*. Aquest fet dificulta d'una banda l'anàlisi de la realitat i de les condicions objectives i, de l'altra, l'acostament al *republicanisme perquè es considerava burgès*. A partir de la *Setmana Tràgica* es veurà un acostament més decidit, a causa de la *conjuntura política, però les dificultats es repetiran constantment*. De totes maneres a l'hora de l'actuació Bisbal cerca resoldre aquesta problemàtica en moltes d'ocasions, sobretot en funció de *doblegar el marxisme. L'acostament al verguisme es una de les contradiccions més importants, si bé a partir de 1933 i concretament de les eleccions per al Tribunal de Garanties Constitucionals de 1933 la ruptura és total*.

2. Les mancances d'intel·lectuals, d'anàlisi teòrica, fan que a partir de la sepona de cada de seple es plantei la presència d'intel·lectuals en el partit socialista. El cas més important es el d'*Alexandre Jaume*. Bisbal sol·licita el 23 de novembre de 1917 la seva militància en el partit; no hi entrara fins al maig de 1919. Ho farà com a primer intel·lectual afiliar al PSOE de Mallorca. Les relacions amb Gabriel Alomar són cordials, però sense gaire identificació política. Ens trobam amb un conjunt de matisacions contradictòries. No són ben rebuts els atacs d'Alomar al PSOE pel seu «col·laboracionisme» inicial amb la Dictadura de Primo de Rivera. Tampoc ho és la seva militància en un partit més català que socialista segons Bisbal, referint-se a la Unió Socialista de Catalunya, partit del qual foren fundadors Alomar, Campalans, Serra i Moret... Sembla que les relacions amb els socialistes catalans s'afebliren molt i que els corrents de pensament del catalanisme i del socialisme conjuntament no arribaren gaire a Mallorca malgrat alguns escrits d'època republicana d'*Alexandre Jaume*.

3. L'anàlisi de les diverses conjuntures polítiques, la tàctica que cal seguir, els aspectes teoritzants, els problemes socials, la protesta social..., són molt abundants. Amb freqüència van interrelacionats. Els atacs al marxisme, a la guerra del Riff, a la primera gran guerra, al sistema monàrquic, l'anàlisi de la revolució bolxevic, la problemàtica plantejada per la Tercera Internacional, el militarisme, l'anarquisme, la *Setmana Tràgica*, el clericalisme..., ens trobam amb un conjunt de temes que tenen una forta presència en els seus escrits. Cal insistir en el fet que ens trobam amb algunes contradiccions importants com el paper del PSOE i de la UGL en la Dictadura de Primo de Rivera.

4. I lloreng Bisbal va *polemitzar* amb duresa i molt sovint amb altres mitjans de comunicació com *La Gaceta de Mallorca*, *La Almudaina*, *Ultima Hora*. Els temes eren molt diversos. El clericalisme ja apuntat, la problemàtica social, la tàctica que calia seguir, les organitzacions obreres, amb el sindicalisme proc...

5. La problemàtica municipal es abundant en els seus escrits. En trobarem escrits diversos: els plantejaments bàsics del candidat a repidor, la primera impressió de la possible tasca que calia realitzar, l'anàlisi de l'Ajuntament com a institució, plantejaments sobre la reforma de Palma, la situació derivada de la vaga del moll del 1931 i la ponència de política municipal de 1933.

6. El tractament de l'autonomia per a les illes Balears es minua: dos nous articles, gairebé semblen de compromís; no s'accepten els plantejaments de reivindicar autonomia política per a les illes Balears ni tampoc la possibilitat de defensar una llengua i una cultura pròpies. De fet, com ja s'ha comentat, la *utilització del català* a les organitzacions socialistes de l'època era mínima. Podem parlar d'alguna excepció, com els plantejaments lingüístics d'Andreu Crespi o d'algunes conferències.

Bisbal escriurà dos articles prou contundents respecte a la qüestió autonòmica: l'anàlisi de les reivindicacions autonòmiques com a postulats del regionalisme burgès es troba present a les postures de Bisbal.

7. L'anàlisi de la realitat econòmica i social mallorquina és desigual. Es força interès, tant la polèmica amb Montserrat i Parets respecte a *Joan March*, sobre el seu paper com a empresari i com a «protector» de les associacions obreres amb la donació de la Casa del Poble, inaugurada l'any 1924. També té importància l'anàlisi de la crisi de la indústria del calçat i les possibles solucions, així com les dues referències que trobam sobre l'emigració, la necessitat i conveniència d'emigrar.

La problemàtica *de les subsistències*, la manca de feina, com viu una *família treballadora* a Palma..., són articles concrets. El tractament de la problemàtica de la pagesia és gairebé inexistent. L'actuació davant conflictes socials com les *vagues de tramvians*..., és molt rica en matissos.

8. Un fil conductor de tota la trajectòria de Bisbal es la necessitat de l'organització disciplinada dels treballadors. La necessitat *de divulgar el pensament socialista: Programa, Sindicat, Partit, Premsa*..., n'és l'eix bàsic. Les reiteracions es donen. Les decepcions són moltes, els resultats són magres. Es important detectar el significat dels gairebé darrers escrits de Bisbal.

«La conquista del poder por el proletariado», de març a abril del 1934.

«Esta no es nuestra República», del maig de 1934.

En part hi reitera els principis exposats ja a conferències, mítings, articles..., però també hi trobam l'amargura pel funcionament antipopular de la Segona República, després dels anys 1931 i 1932.

En el darrer escrit, d'una forma gairebé indirecta, justifica amb amargura l'actuació política emmarcada pels fets d'Octubre.

III. BIBLIOGRAFIA

- ALZINA, E. BLANES, C., FLOU, P., FESSNÉ, A., LIMOÑOL, A., VIDAL, A. *Historia de Mallorca*, Ed. Moll, Palma 1982.
- ARDIÀ, M., BATCHELTS, A., SALLS, N. *Historia dels Pisos Catalans*, Ed. Edhasa, Barcelona 1980.
- ARNAU, R. (BINEI, E.) *Marxisme català i qüestió nacional catalana, 1930-1936*, Edicions Catalanes de París, París, 1974.
- BATCHELTS, A., GIRALT, E., FERNÉS, E. *Los movimientos sociales en Cataluña, Valencia y Baleares*, Ed. Nova Terra, Barcelona 1970.
- BATCHELTS, A., CUCCO, A., GIRALT, E., FERNÉS, E. *Bibliografía dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les illes*, Ed. Llavina leide, Barcelona 1972.
- BATCHELTS, A. *Marxismo y catalanismo 1930-1936*, Ed. Anagrama, Barcelona 1977.
- BENAVIDES, M. D. *El último puata del Mediterráneo*, Ed. Roca, México 1976.
- CAMPALANS, R., LABRERIBAS, A. *Catalanismo y socialismo. El debate de 1933*, edició a cura de Jesus M. Rodas, Ed. La Maritana, Barcelona 1985.
- CASTILLO *El socialismo en España. Desde la fundación del PSOE hasta 1975*, Ed. Pablo Iglesias, Madrid 1986.

- CUADRAL, X.: «El PSOE i la qüestió nacional catalana (fins l'any 1923)», *L'Avenc*, núm. 5 i 6, pàgs. 58-66 i 56-63, Barcelona 1977.
- DÍAZ-NOSTY, R.: *La irresistible ascension de Juan March*, Ed. Sedmay, Madrid 1977.
- DIXON, A.: *Senor monopolio*, Ed. Planeta, Barcelona 1985.
- GABRIEL, P.: *El moviment obrer a Mallorca*, Ed. Curial-Laynia, Barcelona 1973.
- GABRIEL, P.: «Florenç Bisbal i Barceló: dirigent socialista de Mallorca», *L'ha*, novembre 1976, pàg. 3-6.
- GABRIEL, P.: «Alexandre Jaume, primer intel·lectual socialista mallorquí», *Randa*, núm. 3, pàg. 167-225, Curial, Barcelona 1976.
- JAUME, A.: *Impresiones de constituyente 1931-1933*, Establecimiento Tipográfico de J. Jous, Palma de Mallorca 1933.
- JAUME, A.: *La insurreccion de Octubre en Catalunya, Islas y Baleares*, Tip. Felanitense, Felanitx 1938.
- LUTET, A. (pseudònim de Gliceriu Múy): *El mallorquinisme polític 1840-1936*, Edicions Catalanes de París, París 1978, 2 vol.
- MASSO I MUNTANER, E.: *La Guerra Civil a Mallorca*, Public. de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1976.
- METLA, L.: *Los mallorquins*, Ed. Daedalus, Ciutat de Mallorca 1967.
- MOIT, E.: «El Obrero Balear: un periodico de provincias», *Revista Estudios de Informacion*, núm. 12, octubre-diciembre 1969.
- MORAT, E.: *Pablo Iglesias. Escritos y discursos. Antología crítica*, Salvat, Santiago de Compostela 1984.
- MORRO, M., SERRA, S.: *La Esquerra Nacionalista a Mallorca (1900-1936)*, Ed. La Magrana, Barcelona 1986.
- PENARUBIA, E.: *Mallorca davant el centralisme (1868-1940)*, Ed. Curial, Barcelona 1980.
- SERRA, A.: «Una visió del socialisme a Mallorca», *L'ha*, novembre 1976, pàg. 8-10.
- SERRA, A.: *Gabriel Thomar*, Ajuntament de Palma, Col. «Biografies de Mallorquins», núm. 5, Palma de Mallorca 1984.
- VILAR, P.: *Estat, nació i socialisme. Estudi sobre el cas espanyol*, Ed. Curial, Barcelona 1982.
- Diversos autors: *Cent anys d'Historia de les Balears*, Salvat Editors per a la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de les Balears, 1982.
- Diversos autors: *Historia de los pueblos de España. Los antiguos territorios de la Corona de Aragón. Aragón, Baleares, Cataluña, País Valenciano*, Ed. Argos Vergara, Barcelona 1984.
- Diversos autors: «Pablo Iglesias. El socialismo en España», *Anthropos*, núm. 48-46-47, extraordinari 6, 1985.
- Diversos autors: «Memòria civil: Mallorca en guerra (1936-1986)», *Baleares*, suplement dominiacal, del gener al desembre de 1988.
- LONJ JAUME, A.: «Alexandre Jaume», «Biografies de Mallorquins», núm. 14, Ajuntament de Palma, 1987.